

σμον, ὃν ἐκάλουν δέσμην ἢ βιβλίον. Παρὰ τῷ Πλινίῳ καὶ Ἰσιδώρῳ εὐρίσκονται διάφοροι τρόποι τῆς ἐπεξεργασίας τοῦ παπύρου, ἀλλ' ἡ ἀπόκτησίς του ἦν λίαν πολυδάπανος καὶ διὰ τὸ ὅτι πάντοτε πρόσφορον τοῦ καιροῦ πρὸς βλάστησιν τοῦ παπύρου καὶ πρὸ πάντων διότι οἱ Αἰγύπτιοι εἶχον μονοπόλειον αὐτοῦ.

Τὴν καλλιτέραν ποιότητα τοῦ οὕτω παρασκευαζομένου χάρτου ἐκάλουν οἱ Αἰγύπτιοι ἱερὸν πάπυρον, καθότι τὸν μετεχειρίζοντο ἀποκλειστικῶς πρὸς γραφὴν θρησκευτικῶν πραγματειῶν καὶ ἦτο ἀπηγορευμένη ἡ πώλησις διὰ τὸν φόβον μὴ γίνῃ ἄλλη τις χρῆσις ἀσεβής. Οἱ δὲ πλούσιοι Ῥωμαῖοι ἐπιθυμοῦντες ν' ἀποκτήσωσι καλὸν χάρτην ἡγόραζον θρησκευτικὰ βιβλία ἐκ τῶν Αἰγυπτίων, τὰ ὁποῖα ὕστερον πλύνοντες καὶ ἀπαλείφοντες οὕτω τὰ πρὶν γεγραμμένα, μετεχειρίζοντο ἐκ νέου πρὸς γραφὴν, ἀποκαλοῦντες αὐτὸν χάρτην Αὐγούστιον.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πάπυρος ἦτο διὰ τοῦς ἀνωτέρω λόγους δυσεῦρετος καὶ δυσώνητος, οἱ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων κατέφευγον εἰς τὴν χρῆσιν τῶν δερμάτων ἢ μεμβρανῶν, τῶν ὁποίων τὴν κατεργασίαν προήγαγον βαθμυδὸν εἰς ἐντέλειαν, ἰδίως οἱ Περγαμνοὶ ἐξ ὧν καὶ ἐκλήθη *περγαμνή*. Λέγεται δὲ ὅτι εἰς τελειοποίησιν τῆς μεμβράνης παρέσχεν ἀφορμὴν ἡ μεταξὺ Πτολεμαίου βασιλέως τῆς Αἰγύπτου καὶ Εὐμενοῦς βασιλέως τῆς Περγᾶμου ἀντιζηλία καὶ ἀμιλλα περὶ καταρτίσεως πλουσίης βιβλιοθήκης, καὶ ἡ τοῦ Πτολεμαίου ἀπαγόρευσις τῆς ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξαγωγῆς τοῦ παπύρου.

Τὴν μέθοδον ἣν μετεχειρίζοντο οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς πορισμὸν χάρτου, ἀπαλείφοντες δηλαδὴ τὰ πρῶτα γράμματα τῶν ἱερῶν αἰγυπτιακῶν βιβλίων, μετεχειρίσθησαν κατόπιν οἱ καλόγηροι τῶν μοναστηρίων. Οἱ εὐσεβεῖς οὗτοι ἄνθρωποι καταγινόμενοι νυχθημερὸν εἰς συγγραφὰς καὶ ἀντιγραφὰς τροπῶν καὶ δυσκολευόμενοι εἰς πορισμὸν μεμβρανῶν, ἐλάμβανον ὅσα περιέπιπτον εἰς χεῖράς των συγγράμματα ἀρχαῖα, πολυτιμότερα πολλᾶκις, καὶ ἀπαλείφοντες ἀπ' αὐτῶν διὰ τοῦ ὕδατος καὶ ἀποξέοντες τὰ γράμματα, ἔγραφον αὐτοὶ τὰ τροπάρια των. Καὶ πολλὰ μὲν ἀτίμητα συγγράμματα οὕτω πως ἐξηφανίσθησαν, τινὰ δὲ ἀνευρέθησαν, ὑπὸ λόγιων ἀνδρῶν, οἵτινες δι' ἀόκνου ὑπομονῆς καὶ ἐξησκημένου ὀφθαλμοῦ κατώρθωσαν ν' ἀναγνώσωσι τὰ ὑπὸ τῶν καλογήρων σθεσθέντα. Μεταξὺ τῶν τοιοιτοτρόπως ἀνευρεθέντων συγγραμμάτων κατ'ἐλθόντων καὶ αἱ *Εἰσηγήσεις* τοῦ

Γαίου. Ἐπὶ τῶν σελίδων τοῦ πολυτίμου τούτου νομικοῦ συγγράμματος εἰς καλόγηρος ἑκάτ' ἑκατὸν αἰῶνα εἰς ἐποχὴν δηλαδὴ βαρβαρότητος καὶ ἀμαθείας ἔγραψε, ξέσας τὰ προϋπάρχοντα γράμματα, τὰς ἐπιστολάς τοῦ ἀγίου *Ιερωνύμου*. Τῷ δὲ 1818 δύο σοφοὶ γερμανοὶ ὁ Νισβὺρ καὶ ὁ Σαβινὺ ἰδόντες τὴν ἱερὰν ταύτην βίβλον εἰς τι μοναστήριον τῆς Βερόνης ἀνεγνώρισαν ὅτι ἐνυπῆρχεν ἐν αὐτῷ ἀνεκτίμητος θησαυρὸς, καὶ τῶνόντι διὰ πολλῶν κόπων καὶ μεγάλης ὑπομονῆς κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους νὰ ἀναγνώσωσι τὰ παλαιὰ γράμματα καὶ ν' ἀποδώσωσι εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον σχεδὸν ἀλωδήτους τὰς εἰσηγήσεις τοῦ *Γαίου*.

Θ. Ν. Φ.

ΓΡΑΦΙΚΗ.

ΠΑΡΕΙΣΤΗΝ ἡδονὴν αἰσθανόμεθα ὁσάκις λαμβάνομεν ἀφορμὴν, ἔστω καὶ ἐλαχίστην, ἵνα γράψωμέν τι περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι τέχνης καὶ τῆς προόδου αὐτῆς. ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν φωτογραφικὸν ἀπομίμημα σχεδιογράφηματός τινος τοῦ ἐκ Κεφαλληνίας Κ. Ν. Ευδιᾶ, καλλιτέχνην σπουδάζαντος ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν ζωγραφικὴν εἰς διαφόρους τῆς Εὐρώπης πόλεις, νῦν δὲ διατρίβοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τὸ σχεδιαγράφημα τοῦτο εἶναι ἀλληγορικὴ τις παράστασις, ἡ Ἀποθέωσις ὡς καλοῦνται συνήθως αἱ τοιαῦται παραστάσεις. Ἡ γραφὴ ἄπασα διαιρεῖται κυρίως εἰς τρία μεγάλα συστήματα, περιλαμβάνοντα ἅπαντα πλεῖον τῶν ἐβδομηκοντα προσώπων. Εἰς τὸ ἄνω μέρος τῆς εἰκόνης, ἐν μέσῳ νεφέλης, παρίσταται ἐπὶ θρόνου ὁ πατὴρ ἁ ν δ ρ ω ν τ ε θ ε ω ν τ ε, ἔχων σὺνθρονον αὐτοῦ τὴν Ἥραν. Περὶ τὸν θρόνον δὲ αὐτοῦ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, ἵστανται οἱ λοιποὶ θεοί. Κάτωθι τοῦ πρώτου τούτου συστήματος, ἄρχεται τὸ δεύτερον σύστημα, ἔχον διὰ θέσιν ἡμικυκλίον, οὗ τὰ δύο ἄκρα ἐρείδονται εἰς τὰς δύο παρὰ τὴν βάσιν γωνίας τοῦ Πίνακος. Ἐν μέσῳ τοῦ ἡμικυκλίου τούτου καὶ ὑπὸ τὸν Δία, ἵσταται ἐπὶ ἀποτόμου καὶ σκληροῦ Βράχου, τοῦ Παρνασσοῦ ἴσως, ὁ Ὀμηρος, βασιτάζων εἰς τὴν ἀριστερὰν λύραν. Δεξιόθεν τοῦ μεγάλου ραψώδου ἡ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τοῦ Διὸς ἐξεληοῦσα Ἀθηνᾶ, κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἔχουσα, ἀγορεύει πρὸς μεγάλον θίασον σοφῶν καὶ ἄλλων τῆς Ἑλλάδος νομοθετῶν. Ἐνταῦθα φαίνεται καὶ ὁ Ὀλύμπιος Περικλῆς καὶ ἡ πολυθρόλλητος Ἀ-

σπασία και ὁ δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς τέχνης Φειδίας· προσέτι ὁ Ἀπελλῆς, ὁ Δημοσθένης, ὁ Ἰκτίνος καὶ ἄλλοι, ἅπαντες ἐν ποικίλοις καὶ γραφικωτάτοις σχήμασι. Ολίγον ἄνωθι τοῦ θιάσου τούτου παρίσταται ἐν μέσῳ τῶν Πιερίδων ὁ θεὸς τῆς καλλοῦ βαστάζων Λύραν, αἱ δὲ κύκλῳ αὐτοῦ ἐννέα παρθέναι φαίνονται προσέχουσαι ἀκαρτέως εἰς τὴν ἀπὸ τῆς λύρας τοῦ θεοῦ ἀποπεμπομένην ἁρμονίαν. Ὁπίσω τοῦ συμπλέγματος τούτου καὶ εἰς τὸ ἄκρον τῆς εἰκόνος ἡ ταχύπτερος φήμη ἀνοίγει ἤδη τὰς πτέρυγας καὶ ὁρμᾷ εἰς τὸ ἄπειρον διάστημα.

Ἀριστερόθεν τοῦ Ὀμήρου, ἡ Ποίησις, μορφήν λαμβάνουσα θελκτικῆς νεάνιδος, παραδίδει διὰ μιᾶς χειρὸς τὴν λύραν τῷ νέῳ Ησιόδῳ, ὅστις ἐνθους παρλαμβάνει αὐτήν· πολλοὶ δ' ἕτεροι δαφνοστεφεῖς ποιηταί, ἕτερον ἀποτελοῦντες θιάσον, προσβλέπουν τὴν διὰ τῆς ἑτέρας χειρὸς τοὺς Θεοὺς δεικνύουσαν νεάνίδα. Κάτωθι τοῦ θιάσου τούτου φαίνονται πολλοὶ ἐνδοξοὶ στρατηγοί, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἐπαμινώνδας συνδιαλεγόμενος μετὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἐσχάτος πάντων φαίνεται ὁ Φωκίων· μὴ εἶναι ἄρα οὗτος καὶ ὁ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων; Ἄνω δὲ τοῦ ἰδίου θιάσου, ἐν ἑτέρῳ ἀμυδρῶς φωτιζομένῳ συμπλέγματι, ἀντιστοίχῳ τοῦ τῶν Μουσῶν, ἵστανται οἱ Ἥρωες καὶ ὕπισθεν αὐτῶν ἱρις ἱπταμένη.

Ἐν καὶ μόνον σύμπλεγμα κατέχον τὴν βάσιν τοῦ πίνακος, εἴτε τὸ κέντρον αὐτοῦ, ἀποτελεῖ τὸ τρίτον σύστημα. Τὸ σύμπλεγμα τοῦτο σύγκαιται ἐκ τριῶν προσώπων. Ἐν μέσῳ δύο καθεζομένων γερόντων, τοῦ Ἡροδότου καὶ τοῦ Χρόνου, εὐειδῆς νεῆνις, ἵσταμένη ἐρθία, προσβλέπει ἱλαρῶς τὸν ἀναφαλαντίαν καὶ γυνὸν Χρόνον, τὰς πτέρυγας ἔχοντα εἰς τοὺς ὤμους, καὶ δρέπανον βασιάζοντα ταῖς χερσὶ διὰ κινήσεως δὲ μεστῆς χάριτος δεικνύει συνάμα τὸν πατέρα αὐτῆς Ἡρόδοτον, ὅστις κρατεῖ εἰς τὰς χεῖρας χάρτην, οὗ ἡ ἀνάγνωσις τοσαῦτα ἀπέσπασε δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ νέου Θουκυδίδου.

Ἐν τῷ ἁπλῷ τούτῳ σχεδιογραφίᾳ, ἐν ᾧ ὁ καλλιτέχνης ἀμυδρῶς πως διέγραψε τὴν ἰδέαν του, δὲν δυνάμεθα βεβαίως ν' ἀπαιτήσωμεν ἐν πᾶσι τὴν περὶ τὸ διάγραμμα τελειότητα. Καὶ ὅμως εἰσὶ τινὰ τῶν προσώπων κάλλιστα ἐσχεδιασμένα, καὶ ἰδίως τὸ τοῦ Ἡροδότου, τοῦ χρόνου καὶ τῆς ἱστορίας, ἅτινα καὶ πλησιέστερα εἰσὶ τῷ θεατῇ. Ἄλλως τε καὶ ἡ κατάταξις τῶν προσώπων ὑπάρχει μετὰ τέχνης καὶ τῆς προσηκούσης εὐρυ-

θυμίας, ὥς ἐπίσης καὶ ἡ τοῦ φωτὸς ἐν τῷ πίνακι διανομή.

Ἀλλὰ ἕτερος ἄγων, ἐπίσης ἐπίπονος τοῦ καλλιτέχνου, ἄρχεται κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν. Τότε ἀπαιτεῖται καὶ μελέτη τῆς φύσεως συντονωτέρα, καὶ χρόνου πολλοῦ καὶ χρημάτων πολλῶν κατανάλωσις ὅπως τὸ ἔργον ἀποβῇ ἄξιον ὑπολήψεως καὶ τιμῆς. Δυστυχῶς οἱ Περικλεῖς τῆς Ἑλλάδος εἰσέτι δὲν ἐγεννήθησαν, καὶ οἱ δυστυχεῖς καλλιτέχναι, ἐγκαταλιμπανόμενοι εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν πόρους, τοὺς γλίσχρους ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ ἀνεπαρκεῖς, συνθάπτονται πολλάκις μὲ τὰς ιδέας των. Ἡ ἰδέα τοῦ καλλιτέχνου ὁμοιάζει πρὸς τὸν σπόρον τοῦ γεωργοῦ τὸν ῥιπτόμενον εἰς τὴν γῆν, ὅστις ἂν δὲν ποτισθῇ ὑπὸ τῆς βροχῆς καὶ δὲν θερμανθῇ ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ ἡλίου, οὐδ' ἀναβλαστάνει οὐδὲ καρπὸν τὸ παράπαν ἀποφέρει. Ἐν τούτοις εὐρίσκονται πολλοὶ καὶ παρ' ἡμῖν Κροῖσοι, οἵτινες ἠδύναντο νὰ ἐνθαρρύνωσι διὰ τῆς συνδρομῆς των τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων, ἅτινα θὰ ἔφερον τιμὴν εἰς δόλοκληρον τὸ ἔθνος. Τὸ σχεδιαγράφημα τοῦ Κ. Ευδιᾶ, ὅπερ ἀνωτέρω περιεγράψαμεν, τοιοῦτον ἔργον προαναγγέλλει, ἡμεῖς δὲ ἐγκαρδίως εὐχόμεθα ὅπως φιλόκαλός τις τῶν ἡμετέρων πλουσίων ἐνθαρρύνῃ τὴν γραφίδα τοῦ νέου καλλιτέχνου εἰς τὸ νὰ δώσῃ ζῶην καὶ σῶμα εἰς ὅ,τι μένει ἤδη ἁπλῇ καλλιτεχνικῇ ἰδέᾳ.

Γ. ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ.

ΠΕΡΙΗΓΗΣΙΣ

Εἰς ΜΕΚΚΑΝ ΚΑΙ ΜΕΔΙΝΑΝ.

ΓΝΩΣΤΟΝ ὑπάρχει ὅτι ἡ προσκύνησις τῆς Μέκκας, τῆς πατρίδος τοῦ Μωάμεθ, εἶναι ἱερὸν καθήκον, τὸ ὁποῖον πᾶς πιστὸς Μουσουλμάνος ὀφείλει ἅπαζ τοῦλάχιστον ἐπὶ ζωῆς νὰ ἐκπληρώσῃ, ὥς ἡ Μέκκα ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μωάμεθ ὁ πολικὸς ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς· πέπλος ὅμως πυκνὸς καλύπτει τὴν πάλιν ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν ἀσέβων καὶ εἰ νόμοι τοῦ κορανίου ἀπαγγέλλουσι θάνατον κατὰ τοῦ ἀπίστου τοῦ τολμήσαντος νὰ θέσῃ τὸν πόδα ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ περιβόλου. Μολαταῦτα περιηγηταί τινες ἀρνησθήσασκιν ἢ τοῦλάχιστον προσποιοῦμενοι ἀρνησθήσασκιν κατώρθωσαν νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὴν ἱερὰν πόλιν καὶ νὰ ὑπεγείρωσι τὸν πέπλον τὸν καλύπτοντα τὰ μυστήρια τῆς Μωαμεθανικῆς λατρείας. Εἰς τῶν περιηγητῶν τούτων ὁ Ἐλβετὸς